

מסורת הש"ס

(א סוטה ט., ב סוטהפא פ"ב ה"י ע"פ, ג א) וסוטה לה. מנחות זנ:.) ד) פסחים קי"א.

תורה אור השלם

- ותן האיש חשבב עקמ לאבי הנער חמשים כסף ולו תתנה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: בדברים כב ט
- כי בל האנשים הראים את כבדי ואת אחתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמע בקולי: במדבר יב כ
- ואם אמת הוּהוּ תִּקְרָה הוּהוּ לא נמצאו בתולים לענין: בדברים כב כ
- ועשו אתו מאה כסף ותננו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולו תתנה לאשה לא יוכל שלקה כל ימיו: בדברים כב ט
- נמשלות שפקו יצר לו כל יד יעמל תבאנה: איוב כ כב
- ותאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנה: במדבר יג לא
- ותתנו האנשים מוציא דבת הארץ רעה במגפה לפני יי: במדבר יד לו
- ויאמרו אל משה הנביל אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו למוציאנו ממצרים: שמות יא יא
- אבותינו במצרים לא חשבינו ונפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וחסדך על ים בים תהלים קז ז
- ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים ויציא ישראל את מצרים מת על שפת הים: שמואל א' יג
- ויבאו מרתה ולא יכלו לשאת מים מדרך כי קרהם דם על בן קרא שקנה מרים: שמות טו כ
- ויצאו שם העם למים ויחלן העם על משה ויאמרו לקה זה ויחליתנו ממצרים להצית אתי ואת בני ואת מקני בצנאן: שמות יג ג
- ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם על פי יי ותנו בפרדים ואין מים לשאת העם: שמות יז א
- ותרב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תרובון עמדי מה תנסון את יי: שמות יז ב

שינויי נוסחאות

- עיה הני תחת אשר עניה מכלל (ש"ס), ב כסיקסא סוכה לקמן וליא רכן ויציא בשללמות, ג תמשה כנמשיות בתם, ד ון בשלמות לימא, ו מקרי ממנו וכן בשלמות לימא, ז ון אלא אמר (ש"ס), ח עי מוספתא דעמנו לקד ד"ה אל תקרי ורש"י כסוטה לה. כמנ דלל נרסון אל מקרי כי חוק הוא ממנו אלל ממנו וכן בשלמות לימא, ון מקרי ממנו [מסית כי חוק הוא נתקן], ש"ס ויניין בחידושיהם, ח כניסול אפילו בעל הים (ש"ס), ט להקדיא במדבר ואלי חן טים (ש"ס), י ון שלח שפת הים טים [מיתנ וגו' נתקן] (ש"ס), יא קאמר קרא דמנו ורש"י ממרים מורדים (נתקן) (ש"ס), יב ומשנ דמי או הש"ס (צ"ס), יג תמשים. נראה מתוך פי דשילא כדרכה אין לה קנס וכן' כן [ומסית ורש"י פי נתקן] (ש"ס), יד גיל ורש"י אול לישטותו דפירש כפי' כ' (צ"ס), טו וליא דפירש"י טים (ש"ס), יו ס"י י' יהו אותו ויציא כדפי', יז כדלס תחלה. (ש"ס), יט כבאותו הדור (ש"ס), כ הערים שיר רכב מררים (ש"ס), נאל וכל רכב של (צ"ס),

שינויי נוסחאות

- עיה ב' אחד שלא כריבה ואחר כדריבה. שהראשון שלא בעל כדריבה אינו נותן כלום ה' שלא בעלה ואם זה האחרון (שנסון) שלא בטוח בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם עתולים יאמרו בעל פגומה כו' אלא ודאי פגומה נותן י' ותי לא שכבר כמביישת היא ובעל שלימה נותן י' ובושת: פתני:
- נמצא האומר בפיו** (אחר מן הקדשה מעשה. שהאומר בפיו) שפלונית פגומה חמור מן הדינה בעצמו שזה נותן י' שקל וזה ק': וכן מצנין. [נאבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותו זה עשר פעמים וכתיב בתירה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [נסון] שלא בטוח בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: נס': על שם רע שהוציא. ועשו אותו מאה סקין: במילואת ספקו. כשימלא עונות כמו שמספקות המדות להחיל יצר לו. פורע ממנו: על עצי**ם ואבנים**: דכתיב ערים גדולות ובעורות בשמים וארץ אוכלת ויושביה [היא]: אלא ממנו. כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: כך מצרים עולין בעד אחיה. אצ"ח שהבטיחם הקב"ה לא חסידיו לראותם עוד: פלוט אותם ליבשה. כשהם חמים: [שנים במים] במרה וברפידים. וקשאי לי מ"ט לא קא חשיב מים דמדבר צין:

רבינו גרשום

אילו באו עליה ב' אחד שלא כריבה ואחר כדריבה. שהראשון שלא בעל כדריבה אינו נותן כלום ה' שלא בעלה ואם זה האחרון (שנכחל) נותן י' באילו בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם עתולים יאמרו בעל פגומה כו' אלא ודאי פגומה נותן י' ותי לא שכבר כמביישת היא ובעל שלימה נותן י' ובושת: פתני: **נמצא האומר בפיו** (אחר מן הקדשה מעשה. שהאומר בפיו) שפלונית פגומה חמור מן הדינה בעצמו שזה נותן י' שקל וזה ק': וכן מצנין. [נאבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותו זה עשר פעמים וכתיב בתירה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [נסון] שלא בטוח בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: נס': על שם רע שהוציא. ועשו אותו מאה סקין: במילואת ספקו. כשימלא עונות כמו שמספקות המדות להחיל יצר לו. פורע ממנו: על עצי**ם ואבנים**: דכתיב ערים גדולות ובעורות בשמים וארץ אוכלת ויושביה [היא]: אלא ממנו. כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: כך מצרים עולין בעד אחיה. אצ"ח שהבטיחם הקב"ה לא חסידיו לראותם עוד: פלוט אותם ליבשה. כשהם חמים: [שנים במים] במרה וברפידים. וקשאי לי מ"ט לא קא חשיב מים דמדבר צין:

(א עי' תוס' כאן כד"ה אילו.

יש בערכין פרק שלישי ערכין אילו באו עליה אחד שלא כדרכה. תחילה ואח"כ בא עליה זה כדרכה דאכתי הואי בתולה ואית לה קנס ויאלמרוין זה שבעל פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב נ' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים אבל השתא גבי בושת איכא חילוק דיהיב דמי בושת לשלימה טפי מפגומה: מוכה שחין.

דהוי פגוס דומיא דנבעלה שלא כדרכה: **תסת אשר עינה**. רישיה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאצי הנערה חמשים כסף וגו' (דברים כב) דמשמע הני חמשים כסף יתן כשציל קנס העיניו ומדאינערין למכתב הכי מכלל דמיחייב מיילי אחרייניתא כגון בושת ופגס דלאו קנסא דעיניו יניחו דנלאו עיניו נמי איכא בושת ופגס היינו נוק שסוה פחות מבתמילה: **מתני' נמצא האומר צפוי חמור**. דנותן מאה סלע והעושה מעשה דלונס בתולה לא יהיב אלא י': גור דין. שלא ליכנס לארץ: זה עשר פעמים. גבי מרגלים כתיב דמשמע על זה נתחטס: **גמ' מאה**. דלומר צפוי חמור דמשמע דמשום לשון הרע כלנד קא יהיב להו דלמא משום הכי חמיר האי לשון הרע דגרים לה ציה קטלא: על סם רע. משום לשון הרע כלנד: **נמצא ספקו יצר לו**. כשתמלא סאתו בעונות הרבה אז יצר לו תנא עליו כרה: על זו נחטס. ולאו משום לירוף דאחריו: בעל הנים. הקדוש צרוך הוא: על דנס הארץ שהוליא. קאמר יא' דמנו: **ממרים**. מורדים: **שונאן לו רבו מהם**. פרנסה לדגים: **אחד ומאה**. דכפרעה כתיב (שמות יד) שש מאות רכב ובסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב: א

שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבריו על אחת כמה וכמה
ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא
דברו מרגלים באותה שעה דכתיב
כ' כי חוק הוא ממנו
א' אל תיקרי
ז' כי חזק הוא ממנו
א'לא ממנו כביכול
ח' בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם
א'לא אמר רבא אמר ר"ל
אמר קרא
י'ומותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו תניא
אמר ר' יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה
ט' שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב
ה'המבלי
אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא
ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרכה בר מרי
ז'דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב
י'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו
ישראל ממרים
שעה ואומרים
כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר
אמר לו הקב"ה
לשר של ים פלוט אותם ליבשה
אמר לפניו רבש"ע
כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו
אמר לו אני נותן לך אחד ומוחצה שבהם
אמר לפניו רבש"ע
כלום יש עבד שתובע את רבו
אמר לו נחל קישיון יהיה ערב מיד פלטי
ליבשה דכתיב
י'וירא ישראל את מצרים מת על ז' וגו'
שנים במים במרה וברפידים במרה דכתיב
י'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות
וכתיב
י'וילן העם על משה ברפידים דכתיב
י'ויהנו ברפידים ואין מים לשתות
וכתיב
י'וירב העם עם משה שנים במן דכתיב
א'ל

יש בערכין פרק שלישי ערכין

טו.

(לעיל) הוו דהו שני בתובין הבאין באחד. ואח"ת מה ענין זה לשני כמותין הצלין כאחד כיון דגבי שדה מקנה איכא ג"ס למילף חומש משדה אחוה וגבי מקדיש צית ליהא ג"ס ושמה הכא דכתיב והערך גבי מקדיש צית כמאן דכתיב וחשב י' או שמה י"ל ומשנ אין זו ג"ס גמורה אע"ג דקרי ליה י' הספר ג"ס וה"ג אשכחן צפ"ק צ"ק (דף י:) גבי נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה קרי ליה המס ג"ס ואור"י דאילו ג"ס גמורה או שמה י"ל משום דכתיב קודש גבי מקדיש שדה אחוה וכתיב נמי קודש [גבי] מקדיש צית וקודש קודש ג"ס גמורה היא מש"ה קרי ליה צ' כמותין הצאים כאחד: **בושת** הב"ש פ"י המבייש והמתבייש. ופגס מפרש כנחמות (דף מ:) אומדים כמה אדם רואה ליתן כשפחה בתולה יותר מבעולה להשיאה לעבדו שעשה לו קורת רוח: **אילו באו עליה שנים אחד כדרכה** ואחד שלא כדרכה. פרש"י אחד צא עליה תחילה שלא כדרכה ואחד צא עליה כדרכה דאכתי ציה בתולה ויש לה קנס ויאלמרו זה שבעל פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב י' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דעלמא לא יהיב נמי אלא חמשים יד' טו) ורש"י פירש צפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עג:) גבי האי דלמר לא משלם עד גמר ציאה טו) ופרש"י שם שהוא מוציא בתולים משמע דזעינן השרת בתולים להסמיצ קנס ואינו כן דהא אימא כפ"ק דקדושין (דף ע:) צאו עליה י' צני אדם ועדיין היא בתולה פירוש כגון שצאו עליה שלא כדרכה ר' אומר אומר אזי הראשון צסקיילה וכולו בחנק וא"ר וירא עלה מודה ר' לענין קנס דכולו ממשלמי לפיכך פרש"י יאמרו בעל פגומה חמשים י' וזכרים אותו שבעל אחרי כדרכה [בעל שלימה חמשים וזכרים אותו שבעל ראשון שלא כדרכה דלא היתה שלימה מיהו לכל הפירושים צ"ל דלומר שבעל שלא כדרכה היה ראשון וצספרים כחזב אותו שבעל כדרכה י' וליפירוש ר"י ק"ק דהו מצי למימר צאו עליה שנים שלא כדרכה:

כשם שאנו עולין מצד זה (אמרו) כך מצרים עולין מצד אחר. יש לתמוה אף היו ישראל י' צלואו הדור כ"כ מקטני אמנה שצדו שכן יעשה הקצ"ה נסים למצרים להעבירם מארצם לא"י ואומר ר' צנס אציו רצי שמואל ששראל לא עברו הים לרחנז מצד זה לזה שא"כ היו ממהרים ללכת אל א"י אלא רצועה אחת עברו צים לאורך הים עד שפנו למדבר לנד אחד כי לא היו יכולין ללכת מכל דז אס לא יעברו הים ומצרים היו להם מימינס ומשמאלס לפיכך עברו הים רצועה אחת עד שפנו למדבר מצד זה וצאנו למדבר כך מצרים עולין מצד אחר. וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו ישראל ממרים שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותם ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו אמר לו אני נותן לך אחד ומוחצה שבהם אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישיון יהיה ערב מיד פלטי ליבשה דכתיב י'וירא ישראל את מצרים מת על ז' וגו' שנים במים במרה וברפידים במרה דכתיב י'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות וכתיב י'וילן העם על משה ברפידים דכתיב י'ויהנו ברפידים ואין מים לשתות וכתיב י'וירב העם עם משה שנים במן דכתיב א'ל

למדבר מצד אחד
וזה כשם שאנו עולין מצד זה וצאנו למדבר כך מצרים עולין מצד אחר
מן המדבר וירדפו אחריו וישיגו כי סבורים שלא יעברו המצרים צים אלא יצאו מצד אחר וזהכי ינחא הא דכתיב
(במדבר לג) ויסעו ממרה וגו' ויחנו על ים סוף
ואס עברו רוחצ הים עד עבר הים מצד אחר הילך פגעו עוד צים וכן חזרו לאחוריהם
אלא ש"מ לאחר שנסעו צאורך הים ויאלו כמו כן לאורך הים לדרום מצרים שמצרים כמו כן לרוח דרומית של א"י קרוב לסוף דרומית לנד מערב וילוס מפסיק צין מצרים וצין א"י והים מצד דרומית של ארץ מצרים ממוזר למערב ונסעו לחוף הים מצפון הים שהוא דרומית של מצרים ואח"כ יאלו לאחר שהלכו כחצי גורן עגולה ויאלו כלד כפויי שלהם שהיא דרומית של ארץ אדום ומזרחית של ארץ מצרים ואח"כ הלכו קצת ימים עד מרה ואח"כ היו עדיין אלל הים וכשהוצרכו ליכנס לא"י לא הוצרכו לעבור הים אלא סיבצו ארץ אדום וארץ מואב שהוא כדרומית של א"י ומזרחית של ארץ מצרים: **אחד ומוחצה שבהם. כמצרים כתיב (שמות יד) שש מאות רכב צבור ובסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב ואף על גב דכתיב (שמות יד) כל רכב מצרים לא קא חשיב אלא השרס כ' כאל של ארץ מצרים היה נמלה אחר השש מאות רכב ומלמס של סיסרא היו תוליס אחר התשע מאות רכב צרול ואס חיל אנשים צוה יותר מצוה אינו חושש:**

מיימן של הקב"ה: תוס' ד"ה אילו באו ב' כדרכה תחילה ב'. וגיב דרך התלמוד להקדים חן תחלה ואע"ג דלאו קודם, כמו בכתובות (לה). בין מחבין לשאין מחבין וזהו ליה לקדם אין מחבין כמו דאמר אל חלקת בין שונג למיד. הרי"י ד"ל בגיזון. ד"ה בשם ב' עולין. גליון. פי' מאותו צד שנכנסו כי ישראל לא עברו את הים מעבר לעבר שהן נכנסו בצד אחר ויצאו באותו צד שנכנסו כי המצרים הקיפום סביב (כזה) ואמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה כך מצרים עולין מצד אחר במקום שנכנסו וירדפו אחרינו ביבשה. הרא"ש ד"ל:

עין משפט ונר מצוה

בא א מ"י פ"ב מהל' נערה בתולה ה' ג ויפ"ג הלכה ז: [ב]

ב [מ"י פ"ז מהלכות דעות הלכה ז:]:

מוסף רש"י

ומתרגמין לחלוטין. ואכן מנן לשון חלוטין גבי מלוע (סנהדרין קו). למעורר מוחלט. לאחר שכל ימי הסקנר ונחלה צו סומני טומאה האמורין צו (מגילה ט). פריעה ופרימה. בגדיו יסיו פרוטים ורלאו יסיה פרוט (שם). ארי דורס ואוכל. מד ולטו ממיכל (תנחומי ט). זאב טורף ואוכל. שמויך לחורו ואלכל שם שמפסח מן הצירות ולסלן יס להם הלאה (שם). מה הנאח יש לך. שאתה נשך גני אלס וסורני (שם). לא אמריתי דבר וסורתי לאמורי. שאס צא מי שאמנתי עליו ואלל אס אמנתי כן עליו לא חומי צי לאמר אלו כדברי, לפי שמתלה אמת אמרתי, וקסנדי כל מילאח דמתמלחא כלפי מרה לית נה משום לישנא צינא (שבת ק"ח):

שינויי נוסחאות

- עיה הני תחת אשר עניה מכלל (ש"ס), ב כסיקסא סוכה לקמן וליא רכן ויציא בשללמות, ג תמשה כנמשיות בתם, ד ון בשלמות לימא, ו מקרי ממנו וכן בשלמות לימא, ז ון אלא אמר (ש"ס), ח עי מוספתא דעמנו לקד ד"ה אל תקרי ורש"י כסוטה לה. כמנ דלל נרסון אל מקרי כי חוק הוא ממנו אלל ממנו וכן בשלמות לימא, ון מקרי ממנו [מסית כי חוק הוא נתקן], ש"ס ויניין בחידושיהם, ח כניסול אפילו בעל הים (ש"ס), ט להקדיא במדבר ואלי חן טים (ש"ס), י ון שלח שפת הים טים [מיתנ וגו' נתקן] (ש"ס), יא קאמר קרא דמנו ורש"י ממרים מורדים (נתקן) (ש"ס), יב ומשנ דמי או הש"ס (צ"ס), יג תמשים. נראה מתוך פי דשילא כדרכה אין לה קנס וכן' כן [ומסית ורש"י פי נתקן] (ש"ס), יד גיל ורש"י אול לישטותו דפירש כפי' כ' (צ"ס), טו וליא דפירש"י טים (ש"ס), יו ס"י י' יהו אותו ויציא כדפי', יז כדלס תחלה. (ש"ס), יט כבאותו הדור (ש"ס), כ הערים שיר רכב מררים (ש"ס), נאל וכל רכב של (צ"ס),

שינויי נוסחאות

- עיה הני תחת אשר עניה מכלל (ש"ס), ב כסיקסא סוכה לקמן וליא רכן ויציא בשללמות, ג תמשה כנמשיות בתם, ד ון בשלמות לימא, ו מקרי ממנו וכן בשלמות לימא, ז ון אלא אמר (ש"ס), ח עי מוספתא דעמנו לקד ד"ה אל תקרי ורש"י כסוטה לה. כמנ דלל נרסון אל מקרי כי חוק הוא ממנו אלל ממנו וכן בשלמות לימא, ון מקרי ממנו [מסית כי חוק הוא נתקן], ש"ס ויניין בחידושיהם, ח כניסול אפילו בעל הים (ש"ס), ט להקדיא במדבר ואלי חן טים (ש"ס), י ון שלח שפת הים טים [מיתנ וגו' נתקן] (ש"ס), יא קאמר קרא דמנו ורש"י ממרים מורדים (נתקן) (ש"ס), יב ומשנ דמי או הש"ס (צ"ס), יג תמשים. נראה מתוך פי דשילא כדרכה אין לה קנס וכן' כן [ומסית ורש"י פי נתקן] (ש"ס), יד גיל ורש"י אול לישטותו דפירש כפי' כ' (צ"ס), טו וליא דפירש"י טים (ש"ס), יו ס"י י' יהו אותו ויציא כדפי', יז כדלס תחלה. (ש"ס), יט כבאותו הדור (ש"ס), כ הערים שיר רכב מררים (ש"ס), נאל וכל רכב של (צ"ס),

מיימן של הקב"ה: תוס' ד"ה אילו באו ב' כדרכה תחילה ב'. וגיב דרך התלמוד להקדים חן תחלה ואע"ג דלאו קודם, כמו בכתובות (לה). בין מחבין לשאין מחבין וזהו ליה לקדם אין מחבין כמו דאמר אל חלקת בין שונג למיד. הרי"י ד"ל בגיזון. ד"ה בשם ב' עולין. גליון. פי' מאותו צד שנכנסו כי ישראל לא עברו את הים מעבר לעבר שהן נכנסו בצד אחר ויצאו באותו צד שנכנסו כי המצרים הקיפום סביב (כזה) ואמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה כך מצרים עולין מצד אחר במקום שנכנסו וירדפו אחרינו ביבשה. הרא"ש ד"ל: